

Die Beziehung des verfassungsrechtlichen Verhandlungsgrundsatzes zu anderen Grundprinzipien der ukrainischen Gerichtsbarkeit

Roman Waleriowitsch Milizianow

Doktorand am Lehrstuhl für rechtliche Grundfragen

der Fakultät für Recht und Massenkommunikation

Charkiwer Nationale Universität des Inneren

Ukraine Richter am Rayongericht, Sume

Ukraine

In diesem Beitrag wird die Rolle der verfassungsrechtlichen Grundlagen des Verhandlungsgrundsatzes behandelt, wie sie sich aus deren funktionalen Charakteristiken ergeben. Ferner werden die Beziehungen dieser Grundlagen der Gerichtsbarkeit zu den anderen verfassungsrechtlichen Grundlagen der ukrainischen Gerichtsbarkeit analysiert. Am Ende stehen Empfehlungen für die Verbesserung des Modells des Verhandeln in der ukrainischen Gerichtsbarkeit.

Generell ist festzuhalten, dass der Verhandlungsgrundsatz durch den Grundsatz der Gesetzmäßigkeit nur insoweit begrenzt wird ist, als keine Widersprüche zum Grundsatz der Hoheit des Rechts bestehen. Die Parteien und das Gericht müssen die Möglichkeit haben, während des Verfahrens Vorschriften eines Gesetzes kritisch zu beurteilen und die Regelungen eines Normwerkes auf ihre Verfassungsmäßigkeit hin zu überprüfen.

Nach Auffassung des Autors zählt unter den heutigen Bedingungen des Modells des Verhandeln das Recht zur Verfügung (Disposition) zum Inhalt der Verhandlungsgrundsatzes und ist dessen untrennbarer Bestandteil.

So sollte den Berufungsgerichten eine allgemeine Befugnis zur Überprüfung von Gerichtsentscheidungen gegeben werden unter Ausschluss von eigener Beweiserhebung und der Überschreitung des Klageantrags.

Als Ergebnis wird festgestellt, dass der Verhandlungsgrundsatz als Grundlage des Gerichtsverfahrens einen gewissen Vorrang vor anderen verfassungsrechtlichen Grundsätzen hat und das Muster für das Funktionieren anderer Grundlagen der Gerichtsbarkeit sein sollte.

Nach der hier vertretenen Auffassung gibt dieser Grundsatz den Parteien wie dem Gericht die prozessualen Garantien zur Wahrnehmung aller gesetzlich vorgesehenen Befugnisse, lässt deren Beschränkung ausschließlich zu dem Zweck der Sicherstellung der Streitentscheidung zu und

verteilt die prozessualen Pflichten zwischen Gericht und den Parteien, wobei der Trend zur Stärkung deren Position geht.

Співвідношення конституційної засади змагальності сторін з іншими основними засадами судочинства України

Міліціанов Роман Валерійович

здобувач кафедри загальноправових дисциплін

Факультету права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ

Суддя Зарічного районного суду м. Суми

Україна

Актуальність теми

Важливість досліджуваної проблематики полягає в тому, що через з'ясування ролі засади змагальності сторін та визначення її співвідношення з іншими конституційними засадами судочинства можна буде визначити місце змагальності в системі засад, надати рекомендації для вдосконалення інших засад функціонування судової влади з метою втілення змагальної моделі процесу. За рахунок чого судова влада зможе забезпечити як сторонам, так і суду процесуальні гарантії щодо реалізації всіх закріплених законом процесуальних повноважень.

Аналіз публікацій за проблематикою дослідження та постановка проблеми

Науковий доробок складають праці вітчизняних вчених: Лутковської В., Фазикош Г. В., Зейкан Я. П., Луніна С. В.,

Грошевого Ю. М., Бігуна В. А., Баранкової В. В., Комарова В. В., Шишкіна В. І., Маркуш М.А., Даровських С.М., Нечипорук С. В., Скрипнюка О. В., Федоренко В.Л., Ковальчука С.О., Мохонько О.О., Бондарчук С.А. та інших.

Наукові дослідження цих авторів неоднозначно формують співвідношення змагальності сторін з іншими принципами судової влади: одні науковці виділяють окремі принципи в самостійні правові інститути, інші вважають частину принципів елементами змагальності.

Тому, метою даного дослідження є визначення співвідношення змагальності сторін з іншими засадами судочинства, яке створювало б реальну можливість кожній стороні процесу ефективно відстоювати свої права та законні інтереси, при підтримці суду. Крім того, за рахунок визначення ролі змагальності, ми маємо на меті підтвердити системоутворюючий характер цієї конституційної засади судочинства.

Виклад основного матеріалу

В цивільному та адміністративному судочинстві забезпечуються вимоги принципу* змагальності: змагальність та рівноправність сторін, підпорядкування суду процесуальному законодавству. На відміну від цього, у кримінальному судочинстві завжди бере участь представник держави, на якого покладається обов'язок підтримання державного обвинувачення та доведення вини¹.

Незважаючи на деякі відмінності, змагальність сторін притаманна всім видам судочинства, тому перша характеристика ролі змагальності сторін полягає в об'єднанні змагальними процедурами всіх судових процесів. Статус змагальності сторін як основної конституційної засади судочинства вимагає від неї утвердження єдиного підходу до формування повноважень сторін та суду в рамках усіх судових спеціалізацій, котрі регламентовані галузевим процесуальним законодавством України.

* В ході дисертаційного дослідження зроблено висновок про необхідність розмежування конституційних засад судочинства, закріплених безпосередньо в Основному Законі, та галузевих принципів, котрі регламентовані процесуальними кодексами.

¹ Лунін С.В. Принцип змагальності сторін як конституційна гарантія справедливого судочинства в Україні: дисер. канд. юр. наук – Академія адвокатури України – Київ, 2011. – С. 72

Суддя Конституційного Суду України В.І. Шишкін наголошує, що суд фактично не намагається встановити, що сталося в дійсності, він виходить із заяв сторін і з'ясовує лише те, що вони подають. У цих випадках мова йде про «формальну правду»². Однак, в повній мірі з таким формальним підходом щодо розгляду справи виключно в межах предмету спору погодитись не можна.

Звичайно, суд не може встановити істину з максимальною точністю, оскільки її знають лише очевидці подій, але в своїх висновках повинен максимально до неї наближатися. Констатуючи доведеність вимог, суд має точно впевнитись, що його рішення відповідає духу права та основам справедливості. Повна пасивність суду та зведення процесу до змагального протистояння сторін нівелюватиме мету функціонування судової влади – встановлення справедливості. В такому випадку, змагальність існуватиме задля забезпечення форми, а не змісту судочинства.

Активність суду повинна спрямовуватись на першочергове, однак не виключне, забезпечення сторонам можливостей реалізувати змагальні повноваження.

Так, змагальність є різновидом

² Шишкін В. Змагальність – принцип судочинства в демократичному суспільстві // Право України.– 1999р. – №12. – С. 22.

активності зацікавленої особи. Особи, котрі беруть участь у справі, вправі вільно розпоряджатися своїми матеріальними і процесуальними правами й активно впливати на процес з метою захисту прав та охоронюваних законом інтересів. Водночас розпорядження зазначеними правами відбувається під контролем суду³. Отже, роль змагальності сторін полягає також в наданні як сторонам, так і суду процесуальних гарантій щодо забезпечення реалізації всіх закріплених законом повноважень, допускає їх обмеження виключно з метою забезпечення вирішення предмету спору, а не інших життєвих ситуацій.

Дії сторін полегшують функції суду, докази однієї сторони впливають на докази іншої, протистояння породжує істину та дає суду можливість винести справедливе рішення. Для утвердження змагального судового процесу необхідним є досягнення оптимального балансу між контрольними можливостями сторони і повноваженнями суду щодо збирання доказів.

Г.В. Фазикош стверджує, що змагальність має призвести до перерозподілу ролі сторін та суду в процесі доказування, має підкріплюватися і

³ Лутковська В. Застосування судами України при здійсненні правосуддя ст. 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Право України №8. – 2004. – С. 31.

збалансовуватись рівністю сторін, як основною гарантією конституційного принципу доступності судового захисту, передбачати не формальну рівність, а забезпечувати рівність процесуальних можливостей сторін⁴. Функціонування будь-якої засади судочинства, також і змагальності сторін, підпорядковується загальній меті існування судової влади – досягнення істини при вирішенні спору. Отже, роль засади змагальності полягає також в тому, що вона є одним із засобів забезпечення встановлення істини в ході судового процесу та досягнення справедливості.

З позиції В.В. Комарова. своєчасна та належна реалізація судом повноважень сприяє безперешкодному функціонуванню принципу змагальності, вільному змагання сторін, використанню особами, які приймають участь у справі, прав та виконанню обов'язків⁵.

Дія принципу змагальності ґрунтується на переконанні: протилежність інтересів сторін найкраще забезпечить повноту матеріалів справи через активне виконання сторонами процесу тільки їм

⁴ Фазикош Г. Змагальний тип цивільного судочинства та вплив змагальних процедур на судові рішення // Право України. – 2002. – №12. – С. 28.

⁵ Комаров В.В. Проблемы науки гражданского процессуального права / В.В. Комаров, В.А. Бигун, В.В. Баранкова; Под ред. проф. В.В. Комарова. – Х.: Право, 2002. – С. 187.

притаманних функцій⁶. Як зазначила О.П. Єрмакова, безсумнівна прогресивність змагальності очевидна, оскільки вона значно розширює права сторін щодо відстоювання своїх інтересів і тим самим підвищує об'єктивність самого суду⁷. На думку Луніна С.В., для суду змагальність сторін є тією підставою, реалізація якої при всебічному, повному та об'єктивному з'ясуванні судом всіх обставин справи дозволяє ухвалити законне, обґрунтоване і справедливе рішення⁸.

Тобто, суд, реалізуючи змагальні повноваження, повинен втручатися в діяльність сторін у виключних випадках, має створити такі умови, коли сторони самостійно зможуть встановити істину по справі та зібрати всі необхідні докази. Отже, змагальність є способом досягнення істини шляхом активності учасників процесу, яка стимулюється повноваженнями суду.

Ми вважаємо, що роль змагальності не може зводитись до формального вирішення спору, адже змагальність не зменшує сенс правосуддя, а лише

перерозподіляє процесуальні обов'язки між судом та сторонами, рухаючись у збільшенні можливостей останніх. Намагання переходу України до нової політичної і соціальної реальності спонукає її до закріплення в Конституції та розвитку у відповідних законах тих домінуючих у світі передових ідей, які світове співтовариство впроваджує у судочинстві загалом. Саме в дусі соціальної спрямованості держави, враховуючи міжнародно-правовий досвід, повинна розвиватись змагальна модель судового процесу, зменшуючи обвинувальний, розшуковий, ініціативний зі сторони суду ухил.

Згідно з чинним законодавством суду надані всі необхідні повноваження приймати рішення на підставі принципу верховенства права. Це можливості використання аналогії права і закону, прямого застосування належним чином ратифікованих міжнародних договорів, у тому числі рішень Європейського суду з прав людини, визнання пріоритетності прав і свобод особи. З одного боку, конституційна засада змагальності підпорядковується загально правовим принципам: верховенства права, законності, доступу до правосуддя, водночас, є основою для функціонування інших засад ведення судового процесу та формує підґрунтя для втілення правосуддя. Отже, змагальність є своєрідним ланцюгом

⁶ Маркуш М.А. Принцип змагальності в кримінальному процесі України: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2006. – С. 25.

⁷ Єрмакова Е. П. Концепция роли суда в доказывании по гражданским делам в современном российском праве и праве зарубежных стран // Российский судья. – 1998. – № 1. – С. 58.

⁸ Лунін С.В. Принцип змагальності сторін як конституційна гарантія справедливого судочинства в Україні: дисер. канд. юр. наук – Академія адвокатури України – Київ, 2011. – С. 81.

між загально правовими та основними засадами судочинства, важливим є визначення її місця в системі засад, які впливають на здійснення судочинства та пов'язані з реалізацією правосуддя.

Оцінюючи змагальність сторін як модель побудови судового процесу, можна стверджувати, що такий статус створює базові правила, які повинні стати взірцем для функціонування інших засад судочинства.

Зокрема, законність має діяти, враховуючи такі ознаки змагальності, як рівність учасників процесу, розмежування функцій суду та сторін, забезпечення доступності до суду, права на оскарження судових рішень, тощо. Одночасно, засада змагальності опосередковано, через її контролюючу функцію, є гарантом законності, адже саме суд, діючи в рамках процесуальних повноважень, створює умови для реалізації сторонами змагальних повноважень. Механізм реалізації засади змагальності сторін вимагає законодавчого закріплення і бездоганного виконання елементів змагальності: наявність сторін в процесі надання ним рівних прав, незалежність і нейтралітет суду, можливість його активної участі для заповнення зусиль сторін⁹.

⁹ Даровських С.М. Принцип змагальності в кримінальному процесі Росії і механізм його реалізації: автореф. дис. к.ю.н. // Науч. рук. Ю.Д. Лившиц. – Челябинск, 2001. – 22с. // Електронний ресурс:

Однак, суд не повинен сліпо слідувати законності, адже закон не завжди відображає справедливість та може не в повній мірі відповідати потребам громадянського суспільства, тому законність не можна вважати головною засадою судочинства. Слід визнати, що довіра до закону, як і до суду, значно зменшилася, можливо завдяки тому, що суд діє лише в чітко визначених законом межах (ч.2 ст.19 Конституції України).

Засада змагальності першочергово має підпорядковуватись принципу верховенства права. Суд, вчиняючи процесуальні дії, та, здійснюючи правосуддя, має надавати критичну оцінку закону, співставляючи його з нормами Конституції України, міжнародно-правовими актами, практикою Європейського суду з прав людини. Такі повноваження закріплені положеннями процесуальних кодексів.

Змагальність повинна підпорядковуватись законності лише в тій частині, де відсутні протиріччя з принципом верховенства права. Сторонам та суду повинні забезпечуватись повноваження, спрямовані на критичну оцінку положень закону в ході судового змагання, та можливість перевірки положень нормативного акту на відповідність Конституції України.

<http://www.law.edu.ru/book/book.asp?bookID=105574>

Одночасно прийняття законів (кодексів), які визначають змагальні процедури, права учасників процесу, доступ до правосуддя повинно узгоджуватись з принципом верховенства права, нормами Основного закону та міжнародними актами. Тобто, завдяки утвердженню та реалізації законності як засади судочинства в дусі гарантування прав і свобод людини та закріплення механізмів встановлення судом істини, має вибудовуватись змагальна модель судового процесу.

Взаємозв'язок рівності та змагальності як конституційних засад судочинства полягає в тому, що рівність створює загальні критерії для одного з елементів змагальності, в свою чергу, змагальність гарантує практичне втілення рівності в судочинстві.

Засада змагальності тісно взаємозв'язана із забезпеченням права на захист, бо гарантії своєї реалізації змагальність забезпечує через реалізацію останнього. Розширення змагальних повноважень неодмінно повинно пов'язуватись зі збільшенням процесуальних гарантій на одержання кваліфікованої правової допомоги за рахунок доповнення суб'єктів одержання безоплатної правової допомоги; розширення можливостей її одержання не лише в кримінальному судочинстві, але й при вирішенні всіх категорій справ; можливості вільного вибору захисника, не

лише з числа адвокатів, але й інших фахівців у галузі права, тощо.

Презумпція невинуватості тісно взаємопов'язана з засадою змагальності сторін, адже забезпечує можливість сторонам викласти перед судом свої доводи, а від суду вимагає відношення до підсудного, як до особи невинуватої, до встановлення її вини обвинувальним вироком. Презумпція невинуватості коригує змагальність шляхом перерозподілу обов'язку доказування, встановлює правила поведінки в процесі щодо збирання доказів та їх оцінки як для його учасників, так і для суду, тобто впливає як на хід судочинства, так і на здійснення правосуддя шляхом оцінки доказового матеріалу з позиції первинної невинуватості сторони захисту.

Окремо вважаємо за необхідне звернути увагу на співвідношення засади змагальності сторін з представництвом прокурора в судовому процесі. Вся процесуальна діяльність прокурора повинна спрямовуватись на забезпечення всебічного, повного і об'єктивного розгляду справ та прийняттю справедливих і законних рішень. З метою повної реалізації принципу змагальності, слід виключити з підзаконних, відомчих актів будь-які посадові обмеження для прокурора у випадку його відмови від підтримання державного обвинувачення, виправдання обвинуваченого.

Відповідальність повинна нести виключно держава, регрес вимог має допускатись. Якщо дії прокурора призвели до істотного порушення прав людини (тримання під вартою, обмеження свободи, матеріальні втрати, арешт майна, тощо).

Особливе місце у співвідношенні з засадою змагальності сторін слід відвести диспозитивності. Розуміння законодавцем диспозитивності зводиться до «свободи в наданні сторонами суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості» (п. 4 ч. 3 ст. 129 Конституції України). Однак, В.І. Шишкін стверджує, що вказане речення не є тлумаченням принципу диспозитивності, але воно значно наближає до його суті, хоча й не розкриває в повному обсязі¹⁰. Дійсно, сфера дії диспозитивності не обмежується лише наданням доказів та доведенням їх переконливості перед судом, адже засада диспозитивності визначає також можливості сторін і інших осіб, які беруть участь у справі, залежно від їх розсуду та особистої доцільності розпоряджатися предметом спору, виникненням, розвитком та завершенням процесу.

Слід звернути увагу, що в науковій літературі має місце точка зору, за якою вчення про змагальне начало, – це вчення про діяльність суду, що розпочалася, а

вчення про диспозитивне начало стосується ще й моменту, який передує діяльності суду і тому не входить у вчення про змагальне начало¹¹.

Виходячи з предмету даного дослідження, стверджуємо, що в сучасних умовах засада диспозитивності виникає раніше за змагальність, оскільки ще до звернення до суду та підготовки правової позиції з доказовою базою, особа самостійно вирішує чи звертатися їй до суду за судовим захистом. Однак, як засада судочинства змагальність передує диспозитивності, оскільки, пред'являючи позов до суду, та, фактично, в такий спосіб, вчинюючи первісну процесуальну дію, особа вже реалізує змагальне повноваження, а вже пізніше, по ходу судового процесу, вирішує, які докази надати суду та доводити їх переконливість. З протилежної сторони диспозитивність виникає після одержання інформації про наявність в суді вимог до неї. Якщо відповідач (обвинувачений) вирішує захищатися, то його диспозитивна воля втілюється в змагальних можливостях.

Пасивна поведінка в процесі, небажання надавати докази, ухилення від безпосередньої участі, як прояв визначеної п.4 ч.3 ст.129 Основного Закону свободи, може вважатись диспозитивною лише,

¹⁰ Шишкін В. Диспозитивність – принцип судочинства // Право України. – 1999. – №6. – С. 12.

¹¹ Маркуш М.А. Принцип змагальності в кримінальному процесі України: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2006. – С. 52.

коли такі дії чи бездіяльність пов'язані з відсутністю процесуальної зацікавленості в результатах розгляду справи. Якщо ж пасивна поведінка спричинена необхідністю приховати певні докази, створити умови неможливості доведення перед судом певних обставин, то такі дії входять до тактики захисту, спрямовані на досягнення сприятливого процесуального результату, тобто мають змагальний характер.

Засада змагальності визначає можливість і обов'язки сторін щодо доказування підстав заявлених вимог і заперечень щодо відстоювання своєї правової позиції, надає комплекс прав, спрямованих на їх участь у доказуванні та на відстоювання ними своєї процесуальної позиції¹². Тому, диспозитивність і змагальність взаємозалежні і взаємодоповнюють одна одну. Змагальність та диспозитивність визначають і посилюють свою дію. Змагальність є тільки там і тоді, коли в процесі представлені протилежні сторони, які звичайно, окрім направлених на доведення своєї позиції повноважень, повинні вільно обирати способи свого захисту та висловлювати бажання з приводу участі в судовому процесі. Отже,

¹² Котенко В.М. Забезпечення процесуальних прав і законних інтересів позивача та відповідача в адміністративному судочинстві України: дисер. канд. юр. наук – Національний університет «Одеська юридична академія» – Київ, 2011. – С. 89.

за рахунок поєднання засади змагальності сторін та принципу диспозитивності і формується загальне уявлення про змагальність в судовому процесі.

При цьому зауважуємо, що диспозитивна свобода учасників процесу закінчується там, де виникає обов'язок суду справедливо та неупереджено вирішити спір, встановити істину по справі. Як примус не може існувати без права, так і обов'язок доказування не може носити тотального характеру, а неодмінно повинен надавати альтернативу поведінки та гарантувати свободу в наданні доказів. Відтак, в умовах сучасної змагальної моделі судочинства, диспозитивність має входити до змісту засади змагальності та визнаватися її невід'ємним елементом.

Роль засади забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду полягає у тому, що надання заінтересованим особам права на оскарження є однією з гарантій ухвалення правосудного судового рішення у справі, на що і повинна бути спрямована діяльність суду. Справедливість судового рішення неможлива без реалізації права заінтересованої особи на його перевірку іншим складом суду.

Аналізуючи межі розгляду справи апеляційним судом, можна стверджувати, що існують два підходи їх визначення: суд апеляційної інстанції не може вийти за межі заявлених в апеляційній скарзі вимог; апеляційний суд не обмежений доводами апеляційної скарги, якщо під час розгляду справи буде встановлено неправильне

застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення. На даний час необхідно запровадити такий механізм розгляду спору, коли в жодного стороннього спостерігача не виникне сумніву в об'єктивності винесеного остаточного судового рішення.

Відтак, розгляд по суті спірних відносин щонайменше чотирма професійними суддями (суддею першої інстанції та колегією апеляційного суду) підтверджуватиме законність та обґрунтованість судового рішення. Отже, судам апеляційної інстанції слід надати загальні повноваження щодо перегляду судових рішень, включаючи збирання доказів та вихід за межі пред'явлених позовних вимог. Тому змагальні повноваження сторін та суду не можуть обмежуватись на стадії апеляційного оскарження, за виключенням подачі нових доказів сторонами, які можуть їх надавати, попередньо довівши неможливість пред'явлення в суді першої інстанції. Однак дане обмеження не може поширюватись на апеляційний суд, який, принаймні з другої спроби, повинен всебічно дослідити спірні відносини та встановити істину.

Засада обов'язковості судових рішень за своєю практичною реалізацією, по суті, має змішаний, суб'єктивно-

об'єктивний характер залежно від процесу, в якому вони прийняті, та підлягає безумовному виконанню всіма особами, яких воно стосується¹³. Змагальні процедури на стадії виконання судових рішень при розгляді скарг, клопотань, вирішенні питання про спосіб виконання судового рішення або припинення обов'язку його виконувати, повинні підсилювати статус судового рішення, спрямовуватись на утвердження його обов'язковості.

Змагальність, в свою чергу, реалізуючись на стадії виконання судового рішення, підтверджує своє поширення на всі стадії судового процесу та створює додаткові процесуальні гарантії для обов'язкового виконання рішення суду.

Висновки

Засада змагальності сторін тісно пов'язана з усіма без виключення засадами судочинства, закріпленими ст.129 Конституції України, функціонує в їх цілісній системі, мета якої спрямовується на реалізацію ідеї справедливого правосуддя. Однак, змагальність як засада, що формує модель судового процесу, має певний пріоритет та з категорії основних (ч.3 ст.129 Основного Закону) може бути

¹³ Лунін С.В. Принцип змагальності сторін як конституційна гарантія справедливого судочинства в Україні: дисер. канд. юр. наук – Академія адвокатури України – Київ, 2011. – С. 97.

перенесена до групи первинних засад судочинства (регламентують стандарти, яким повинне відповідати судочинство в цілому, за відсутності або порушенні даних засад судочинство не може розпочатися – ст.ст.10, 55, 124, ч.2 ст.129, п.7 ч.3 ст.129 Конституції України).

Роль змагальності полягає в наданні як сторонам, так і суду процесуальних гарантій щодо забезпечення реалізації всіх закріплених законом повноважень, допускає їх обмеження виключно з метою забезпечення вирішення предмету спору, а не інших життєвих ситуацій. Роль змагальності не може зводитись до формального вирішення спору, адже змагальність не зменшує сенс правосуддя, а лише перерозподіляє процесуальні обов'язки між судом та сторонами, рухаючись у напрямку збільшення можливостей останніх. Змагальність є своєрідним ланцюгом між загально правовими та основними засадами судочинства та формує модель судового процесу, має певний пріоритет перед іншими конституційними засадами адже регламентують стандарти, котрим повинне відповідати судочинство.